

INVESTIGATION TEACHERS' ATTITUDES TOWARD MULTICULTURAL EDUCATION

Ahmet KESGİN* Mahir KARAVİL** Şeyma AKTAŞ*** Selçuk YILMAZ****

*Milli Eğitim Bakanlığı, Sınıf Öğretmeni, a.kesgin@hotmail.com, Orcid: 0009-0004-2269-2703

**Milli Eğitim Bakanlığı, Sınıf Öğretmeni, mahirkaravil@gmail.com, Orcid: 0009-0008-6360-8693

***Milli Eğitim Bakanlığı, Sınıf Öğretmeni, seymaaktas_89@hotmail.com, Orcid: 0009-0009-3814-2518

****Milli Eğitim Bakanlığı, Sınıf Öğretmeni, selcukyilmaz86@hotmail.com, Orcid: 0009-0009-3145-7023

Received Date: 12.08.2024 Revised Date: 29.08.2024 Accepted Date: 03.09.2024

Copyright © 2024 Ahmet KESGİN, Mahir KARAVİL, Şeyma AKTAŞ, Selçuk YILMAZ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

Multicultural education is an approach that ensures students from diverse cultural backgrounds have equal educational opportunities and views diversity as a source of richness. Teachers' attitudes toward this type of education directly affect inclusivity in the classroom and students' academic success. Teachers with positive attitudes prioritize understanding and supporting different cultural values and fostering empathy among students. However, various factors influence teachers' attitudes toward multicultural education, including personal experiences, professional training levels, and the cultural composition of the regions where they work. Raising awareness and providing support for teachers in this area play a crucial role in enhancing both student success and social cohesion. This study aims to examine teachers' perceptions of managing diversity and their attitudes toward multicultural education. To foster positive attitudes toward multicultural education, awareness and training programs should be implemented. Pre-service and in-service teacher training programs should include more content aimed at understanding and respecting cultural diversity. Teachers should be encouraged to gain knowledge about different cultures, develop empathy skills, and plan activities that promote cultural diversity in their classrooms. Furthermore, inclusive environments in schools should be created through the use of multicultural educational materials, and effective communication with students' families should be established. Encouraging collaboration and experience-sharing among teachers can help spread best practices. To establish a positive attitude, educational policies should also be shaped with a perspective that supports multicultural education.

Keywords: Management of Diversity, Multicultural Education, Teacher

ÖĞRETMENLERİN ÇOK KÜLTÜRLÜ EĞİTİME YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

ÖZET

Çok kültürlü eğitim, farklı kültürel arka planlardan gelen öğrencilerin eşit eğitim fırsatlarına sahip olduğu, çeşitliliğin bir zenginlik olarak görüldüğü bir yaklaşımdır. Öğretmenlerin bu eğitime yönelik tutumları, sınıf içindeki kapsayıcılığı ve öğrencilerin akademik başarılarını doğrudan etkiler. Pozitif tutuma sahip öğretmenler, farklı kültürel değerleri anlamaya, bu değerleri sınıf içinde desteklemeye ve öğrenciler arasında empati geliştirmeye önem verirler. Ancak, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime karşı tutumlarını şekillendiren çeşitli faktörler vardır; bu faktörler arasında kişisel deneyimler, mesleki eğitim düzeyleri ve çalıştıkları bölgenin kültürel yapısı sayılabilir. Dolayısıyla, öğretmenlerin bu konuda bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi, hem öğrenci başarısını hem de toplumsal uyumu artırmada kritik bir rol oynar. Bu çalışmanın amacı, öğretmenlerin farklılıkların yönetimine dair algıları ile çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarını incelemektir. Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime pozitif tutum geliştirmeleri için öncelikle farkındalık ve eğitim çalışmaları düzenlenmelidir. Hizmet öncesi ve hizmet içi öğretmen eğitim programlarında, kültürel çeşitliliği anlamaya ve saygı göstermeye yönelik içerikler artırılmalıdır. Öğretmenlerin farklı kültürlere dair bilgi edinmeleri, empati becerilerini geliştirmeleri ve sınıflarında

kültürel çeşitliliği teşvik eden etkinlikler planlamaları desteklenmelidir. Bunun yanı sıra, okullarda kapsayıcı bir ortam oluşturmak için çok kültürlü eğitim materyalleri kullanılmalı ve öğrenci aileleriyle etkili iletişim kurulmalıdır. Ayrıca, öğretmenler arası işbirliği ve deneyim paylaşımı teşvik edilerek iyi uygulama örnekleri yaygınlaştırılabilir. Pozitif bir tutumun yerleşmesi için, eğitim politikalarının çok kültürlü eğitimi destekleyen bir perspektifle şekillendirilmesi de büyük önem taşır.

Anahtar Kelimeler: Farklılıkların Yönetimi, Çok Kültürlü Eğitim, Öğretmen

1. GİRİŞ

Öğretmenlerin okullarda farklılıkların yönetimine dair algıları, hem öğretmenler arasında dayanışma ve kabul kültürünü hem de okulun değerlerine uyum ve yöneticilerin bu farklılıkları yönetme becerilerini değerlendirme açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Bu algılar, yöneticilerin güçlü ve zayıf yönlerini fark etmelerine yardımcı olarak, gerekli iyileştirmelerin yapılmasına rehberlik edebilir ve kişisel gelişim süreçlerini destekleyebilir.

Eğitimde, öğretim ve öğrenme ortamlarının tasarımında bireysel farklılıkların dikkate alınması temel bir ilke olarak benimsenmektedir. Öğrencilerin farklı ırk, etnik köken, sosyal sınıf, cinsiyet, dil, inanç, deneyim, cinsel yönelim ve politik görüşlere sahip olabileceğini fark etmek, kabul etmek ve bu çeşitliliği öğretim süreçlerine dahil etmek, sınıfta kültürel zenginliğin ortaya çıkarılması açısından büyük önem taşır. Bu nedenle, farklı kültürel değerlere açık olan, bu değerleri anlamaya ve yaşatmaya önem veren öğretmenlerin yetiştirilmesi giderek daha kritik hale gelmektedir.

Öğretmen yetiştirme programlarının, özellikle eğitim fakültelerinin, öncelikli hedeflerinden biri, öğretmen adaylarını etkili öğretim becerileriyle donatmaktır. Adayların neyi, nasıl ve ne zaman öğreteceklerini bilmeleri ve öğrencilerin kültürel çeşitliliğine duyarlı bir şekilde, demokratik bir sınıf ortamı oluşturabilmeleri son derece önemlidir. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının aldıkları eğitimle birlikte bilişsel, duygusal ve davranışsal açıdan mesleğin gereklerine uygun beceriler geliştirmesi beklenir. Kültürel farklılıklara karşı hoşgörü göstermek ve saygı duymak, öğretmen adaylarının kazanmaları gereken en temel özellikler arasında yer almaktadır. Demokratik hak ve özgürlüklerin öne çıktığı, bireylerin kültürel çeşitliliğinin ve yeteneklerinin önemsendiği insancıl bir eğitim anlayışı, bu tür niteliklerin öğretmenlerde yerleşik hale gelmesini zorunlu kılmaktadır.

Çok kültürlü eğitime yönelik kavramlar, öğretim programlarında kazanımlar olarak yer alsada, bu eğitime ilişkin öğretmen eğitimine daha fazla ağırlık verilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, çok kültürlülük konusunda yeterli bilgi, beceri ve tutumdan yoksun öğretmenlerle bu anlayışın sürdürülebilirliği sağlanamaz. Bu bağlamda, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime dair olumsuz tutumlarının tespit edilmesi, hizmet içi eğitim programlarının ve öğretmen yetiştirme süreçlerinin geliştirilmesi için yol gösterici olabilir. Ayrıca, öğretmenlerin bu konudaki tutumlarının belirlenmesi, ülkemizin uluslararası eğitim standartlarıyla kıyaslanması ve karşılaştırmalı eğitim alanındaki literatüre katkı sunması açısından önemli bir değer taşımaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çok Kültürlülük ve Eğitim

Kavramsal çerçevede bu bölüme kadar çok kültürlülük kuramı ve bağlantılı kavramlar, göç olgusuna bağlı sebep, etki ve ilgili kuram açıklanmıştır. Çok kültürlülük olgusu kapsamı itibariyle üç yapısal döneme işaret etmektedir. İlk dönem çok kültürlülüğün zorunlu ve / veya doğal dayanakları bakımından ön oluşum dönemi; ikinci

dönem bu oluşum dolayısıyla yer değiştirme ve yeni yerleşim şeklinde ortaya çıkan çoklu kültürel yapılar, ortamlar ve bu kültürel ortamların varlıklarının belirginleştiği tanımlama, anlama dönemi ve üçüncü dönem ise çok kültürlü ortamlarda tespit edilen etki ve gereksinimlere yönelik önlem, uyarılma ve uygulama dönemi olarak birbirine öz ve kapsam yönüyle yapışık ancak oluşum, yapılanma ve benimsenme bakımından farklı yaklaşım ve süreçleri içeren dönemlerden oluşmaktadır. Çok kültürlülük sebeplerinden en belirgin olan göç, göçerlik, göçmenlik kavram ve olgusu bağlamında oluşan çok yönlü yeni kavramlar ve oluşumlar ile çok kültürlülüğün itici gücü konumundadır. Bu bağlamda gerek iç gerek dış göç ile oluşan yeni toplumsal yapıların çeşitli toplumsal kesitlerin bir bileşimi olarak ortaya çıktığı bir yaşamı zorunlu kıldığı bilinmektedir. Söz konusu yaşamsal alanda çoklu kültürel yapılara sahip toplulukları varlığı büyük toplum yapısını her yönüyle derinden etkilemektedir. Söz konusu etkiler içinde çok kültürlülükle ilgili etki alanlarından birisi de şüphesiz eğitim alanıdır (Başar, 2022: 35).

Modernistlere göre, resmi eğitim sistemi, modern devletin inşasında önemli bir toplumsallaştırma aracı olarak görülmektedir. Bu bakış açısına göre eğitim, farklı ırklardan, dinlerden, etnik kökenlerden ve düşünce yapılarına sahip bireylerin ortak bir millî kimlik ve vatandaşlık bilincine sahip olmalarını sağlamayı amaçlar. Ancak, günümüzde bireylerin eğitim seviyesinin artmasıyla, kendi ırksal, dini, etnik ve kültürel kimliklerine karşı daha bilinçli ve duyarlı hale gelmeleri arasında güçlü bir ilişki olduğunu gösteren pek çok kanıt bulunmaktadır (Eskicumalı, 2003: 19).

Çok kültürlü eğitim, çok kültürlülük politikalarının eğitim sistemine entegre edilmesini savunan yaklaşımlar ve düşünceler bütünüdür. Mwonga (2005), çok kültürlü eğitimi, toplumun çoğunluğunu tanıırken marjinal grupların kamusal eğitimdeki rollerini öne çıkarmayı amaçlayan bir demokratik vatandaşlık eğitimi olarak tanımlamaktadır. Bu eğitim yaklaşımı, din, dil, ırk, kimlik, sosyal sınıf ve cinsiyet farklılıklarını göz önünde bulundurarak tüm öğrencilere eşit eğitim fırsatları sunmayı hedefler. Aynı zamanda, öğrencilerin bu farklılıkların farkında olan, hoşgörülü ve demokratik bireyler olarak yetiştirilmesini amaçlar. Çok kültürlü eğitim, bu farklılıkları eğitimi zenginleştirici birer unsur olarak değerlendiren bir yaklaşımı benimser ve bu nedenle demokratik eğitimin temel bir bileşeni olarak kabul edilir. Antropolojik açıdan ise, toplumdaki tüm kültürel grupları kapsayan bir eğitim modelini önerir (Başarır, 2012: 19).

Çok kültürlü eğitim, toplumsal bir süreç olarak öne çıkmaktadır. Ulusal bir perspektif genellikle tek dil, tek din ve tek kültür anlayışını temel alırken, toplumun eğitim seviyesi yükseldikçe bireyler farklı dil, din ve kültürlerin varlığını daha iyi kavrayarak bu çeşitliliği kabul etmeye ve saygı duymaya başlamaktadır. Çok kültürlü eğitim, yalnızca etnik gruplar, sosyal sınıflar, din, dil ve kültürel farklılıkları değil, aynı zamanda cinsiyet, zekâ düzeyi ve bireysel yetenek gibi farklılıkları da içine alan bir yaklaşımı temsil etmektedir (Atasayar, 2015: 53).

Öğrencilerin öğrenme ortamından en üst düzeyde faydalanabilmesi için, öğretmenlerin bireysel farklılıkları ve kültürel çeşitliliği olumlu bir şekilde benimsemeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda, öğretmen yetiştirme programlarında kültürel duyarlılığa odaklanan bir eğitim verilmesi, Avrupa ülkeleri ve ABD gibi yerlerde oldukça önemli bir konu olarak ele alınmaktadır. Öğretmen Eğitimi Ulusal Akreditasyon Komisyonu, öğretmen adaylarının kültürel duyarlılıkla donatılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Komisyona göre, kültürel çeşitlilik; ırk, etnik köken, dil, din, sosyo-

ekonomik durum, cinsiyet ve yaşanan çevre gibi faktörlere dayalı bireysel ve toplumsal farklılıklar olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim, toplumu şekillendiren temel bir unsur olmakla birlikte, çok kültürlü toplumların dinamiklerinden bağımsız düşünülemez. Bu dinamikler, yalnızca toplumu dönüştürmekle kalmaz, aynı zamanda eğitim süreçlerini de etkiler. Bu nedenle, okulların ırk, etnik köken, kültür, sosyal sınıf ve engellilik gibi bağlamsal faktörleri dikkate alması büyük önem taşımaktadır. Çok kültürlü bir toplumda bireylerin uyum içinde yaşayabilmesi için belirli becerilere sahip olması gereklidir (Edgar vd., 2002: 235). Eğitim alanındaki araştırmalar, bireysel farklılıkların öğrenme ve öğretme süreçleri üzerindeki etkisine yoğunlaşmaktadır. Öğrencilerin geçmiş deneyimleri, ilgi alanları, ihtiyaçları, beklentileri, sorumluluk bilinci, çalışma alışkanlıkları, motivasyon düzeyleri ve düşünme şekilleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle, öğrenme ortamlarının etkili ve verimli bir şekilde düzenlenebilmesi için öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınması kaçınılmazdır (Çoban vd., 2010: 126).

Kökene Batı'ya dayanan bir teori ve uygulama alanı olan çok kültürlü eğitim, her ülkede aynı şekilde uygulanamaz. Bunun sebebi, ülkelerin kendilerine özgü sosyolojik, siyasi ve tarihi yapılarının bulunmasıdır. Çok kültürlü eğitim modelleri, her ülkenin sosyo-kültürel özelliklerine göre şekillendiğinden; bireyler ve kültürler arasında saygıyı artırma, farklı kültürleri ortak bir zeminde bir araya getirme, kültürel ve sosyal farkındalığı artırma, eğitimde eşit fırsatlar sunma, önyargıları azaltma ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirme gibi işlevler üstlenir. Bu anlayış, toplumsal barışın tesis edilmesine, demokratik değerlerin güçlenmesine ve ulusal birliğin pekişmesine önemli katkılar sağlar (Hark Söylemez, 2017: 57).

Ülkemiz, yüzyıllardır farklı kültürlere ve bu kültürlerin zengin ürünlerine ev sahipliği yaparak geniş bir kültürel mozağe sahip olmuştur. Türkiye, aynı topraklar üzerinde karşılıklı saygı ve etkileşimle çok kültürlü ve çok dilli bir yapıyı barındıran, bu çeşitliliğin bir ürünü ve yansıması olan nadir ülkelerden biridir. Ancak, bu zengin kültürel yapıya rağmen, çok kültürlülük hem Türkiye'de hem de dünyada tartışmalı bir konu olmaya devam etmekte ve çok kültürlü eğitim üzerine yapılan çalışmalar yeterli düzeyde gelişim gösterememektedir. Oysa Türkiye, bu özellikleriyle çok kültürlülük alanında dünyaya örnek olabilecek ve liderlik edebilecek bir potansiyele sahiptir (Şengül, 2022: 28).

Osmanlı Devleti döneminde azınlıkların kendi dil, din ve kültürlerini özgürce yaşayabildikleri ve kültürlerine uygun bir şekilde eğitim alabildikleri görülmektedir. Medrese gibi eğitim kurumlarında Kürtçe, Latince ve Yunanca gibi farklı dillerde derslerin verildiği ve bu sayede çok kültürlü eğitimin uygulandığı bilinmektedir (Gündüz, 2013:21). Ancak, Cumhuriyet'in ilanından itibaren geçen süreçte çok kültürlü eğitim anlayışı arka planda kalmış ve tam anlamıyla bir eğitim modeli haline getirilememiştir. Buna rağmen, Türkiye, farklı kültürlerin ve bu kültürler arasındaki etkileşimlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir sentez özelliği taşımaktadır. Sahip olduğu kültürel çeşitlilik, özellikle son yıllarda artan göçlerle birlikte daha da zenginleşmiştir. Ekonomik, siyasi ve kültürel yakınlık gibi çeşitli nedenlerle Türkiye'nin göç alması, sınıfları farklı kültürlerin bir arada bulunduğu ortamlar haline getirmiştir. Bu durum, çok kültürlü eğitimin Türkiye açısından hem gerekli hem de zorunlu bir ihtiyaç olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2005 yılında yapılan değişiklikle, yapılandırmacı eğitim anlayışına dayalı olarak öğrenci merkezli, demokratik, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerine sahip, işbirliği yapabilen ve her öğrencinin bireysel farklılıklarına saygı gösteren bir eğitim sistemi benimsenmiştir. "Yapılandırmacı yaklaşım, kültürel, ekonomik, dilsel ve etnik çeşitliliğin olduğu sınıflarda, öğrencilere ve öğretmenlere karşılaşılan sorunlar ve zorluklarla başa çıkmada rehberlik etmektedir" (Arslan, 2016: 421). Bu yaklaşım, öğrencilerin bireysel farklılıklarını merkeze alarak çok kültürlü eğitim anlayışının temelini oluşturmuştur. Ayrıca, 2012 yılından itibaren "Yaşayan Diller ve Lehçeler" dersi kapsamında Adıgece, Abazaca, Zazaca, Kürtçe, Lazca ve Boşnakça gibi dillerin seçmeli ders olarak sunulması, çok kültürlü eğitim yolunda önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2019 öğretim programında yer alan "Sosyal ve vatandaşlık becerileri" ile "Kültürel farkındalık ve ifade yetkinlikleri" de bu bakış açısıyla ilişkilendirilebilir. Araştırmalar, 1. sınıftan 8. sınıfa kadar olan 16 derste yer alan 63 kazanımın çok kültürlülükle bağlantılı olduğunu göstermektedir (Şimşek vd., 2019:4).

Türkiye'de çok kültürlü eğitim anlayışının henüz tam anlamıyla benimsenmediği ve eğitim programlarında bunun yansımalarının sınırlı kaldığı gözlemlenmektedir. Ancak, küreselleşen dünya ve artan göç hareketleri, çok kültürlü eğitim uygulamalarına olan ilginin giderek artmasına zemin hazırlamaktadır (Şengül, 2022: 29).

2.2. Çok Kültürlü Eğitimin Amacı ve Gerekliliği

Ramsey (2018), çok kültürlü eğitimin amacını, çocukların dünyalarında var olan ayrımcılık ve adaletsizlikleri fark etmelerini, bu durumlara karşı çözüm yolları aramalarını, benzerlikler ve farklılıkları bir bütün olarak değerlendirmelerini ve temel eşitsizliklerin değişimi için hazırlanmayı desteklemek olarak ifade etmektedir. Banks (1979) ise, çok kültürlü eğitimin hedefini, öğrencilere farklı kültürel gruplarla ilgili bilgi kazandırarak, bu gruplarla uyum sağlayabilmeleri için gereken tutum, beceri ve yetkinlikleri geliştirmek olarak tanımlamaktadır. Çok kültürlü eğitimin en temel hedefi, kültürel çeşitlilikten kaynaklanan eşitsizlikleri ortadan kaldırmaktır.

Yazıcı (2015), çok kültürlü eğitimin amacını, bireylerin entelektüel meraklarını artırmak, öz eleştiri yapma yeteneklerini geliştirmek ve bağımsız karar alma becerilerini güçlendirmek şeklinde özetlemektedir. Bunun yanında, bireylerin farklı düşünce ve yaşam biçimlerine duyarlı hale gelmesini sağlamak da önemli bir hedef olarak vurgulanmaktadır. Özetle, çok kültürlü eğitim, bireylerin entelektüel, sosyal ve kişisel gelişimlerini desteklemeyi; eşitlik ve adalet anlayışını benimsemelerini; ve bireyler arasındaki farklılıkları kabul etmelerini amaçlamaktadır (Bennet, 1990). Ayrıca, bu eğitim, bireylerin hem kendi kültürlerini hem de diğer kültürel unsurları (örneğin dil, din, cinsiyet, ırk, sosyal sınıf gibi) tanımlarını, bu farklılıklara saygı göstererek kabul etmelerini ve insanlığın ortak mirasına sahip çıkmalarını hedeflemektedir. Böylece, gönüllülük ve uyum içinde işbirliği yaparak, eşit ve adil bir dünya düzenine katkı sağlanması amaçlanmaktadır (Şengül, 2022: 24).

Aslan ve Aybek (2019), çok kültürlü eğitimin, farklı kültürel geçmişlere sahip öğrenciler arasında dostane ilişkiler kurulmasına, insan haklarının öğretilmesine ve kabul edilmesine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda, sosyal çatışmaların çözülmesi ve sağlıklı, geniş bir kültürel toplumun inşasına olanak tanıdığı için de çok kültürlü eğitim önemlidir. Çünkü bu eğitim, karşılıklı saygı ve anlayışla bireylerin kültürel kimlikleriyle mutlu ve yaşanabilir bir toplum oluşturmaya öncelik verir. Yapılan araştırmalar, çok kültürlü eğitimin öğrenciler arasında işbirliğini teşvik ettiğini, olumlu

tutumların gelişmesine, problem çözme becerilerinin artmasına, disiplin sorunlarının azalmasına, akademik başarılarının yükselmesine ve eleştirel düşünme yetilerinin güçlenmesine katkı sağladığını göstermektedir (Kaya ve Aydın, 2014:24). Bu bağlamda, çok kültürlü eğitim, eleştirel ve yaratıcı düşünme, metabilşsel düşünme, öz eleştiri yapabilme gibi üst düzey beceriler kazandırarak, 21. yüzyıl becerilerine sahip bireyler yetiştirilmesine olanak tanır. Bu sebeple, çağdaş eğitim sürecinin gerçekleşmesine ve hayat boyu öğrenmenin sürdürülmesine katkı sağladığı görülmektedir (Şengül, 2022: 24).

Çok kültürlü eğitimi güçlü kılan özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Kapsayıcılık ve Adalet: Her öğrencinin kültürel, dilsel ve etnik farklılıklarına saygı duyularak eşit eğitim olanaklarına erişimin sağlanması.
- Çeşitliliğe Saygı: Farklı kültürlerin, dinlerin, dillerin ve yaşam biçimlerinin zenginlik olarak görülmesi ve bu zenginliklerin eğitim ortamına entegre edilmesi.
- Önyargı ve Stereotiplerle Mücadele: Öğrencilerin ön yargılardan ve ayrımcılıktan arınmış bir ortamda eğitim almasını destekleme.
- Empati Gelişimi: Farklı kültürlerden bireylerin bakış açılarını anlama yeteneğinin geliştirilmesi.
- Kültürel Bilinç ve Hassasiyet: Öğrencilerin, kendi kültürleri ve diğer kültürler hakkında bilgi edinerek bu kültürler arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri anlaması.
- İletişim Becerileri: Kültürler arası etkili iletişim becerilerinin geliştirilmesi, farklı kültürlerden bireylerle sağlıklı ilişkiler kurulmasını sağlar.
- Küresel Perspektif: Öğrencilere dünya vatandaşı olma bilinci kazandırılması, küresel sorunları anlama ve çözüm üretme becerisinin teşvik edilmesi.
- Eğitim Ortamının Zenginleşmesi: Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin eğitim sürecine katkıda bulunarak yaratıcılık ve yenilikçiliği artırması.
- Duyarlılık ve Hoşgörü: Öğrencilerin farklılıklara açık, hoşgörülü ve duyarlı bireyler olarak yetişmesini sağlama.
- Sosyal Adalet Eğitimi: Toplumdaki eşitsizliklerin farkına varılmasını sağlama ve bu eşitsizlikleri gidermek için çözümler geliştirme becerisinin kazandırılması (Demir, 2012).

Çok kültürlü eğitim toplum içerisindeki hassas dinamiklere bağlı ve oldukça dikkat ve önem gerektiren bir eğitimidir. Çok kültürlü eğitimin zayıf yönleri şunlardır:

- Önyargılar ve Direnç: Toplumda var olan kültürel önyargılar ve değişime karşı direnç, çok kültürlü eğitimin uygulanmasını zorlaştırabilir.
- Eğitimcilerin Yeterlilik Eksikliği: Öğretmenlerin ve eğitimcilerin kültürel farkındalık ve kültürler arası iletişim becerileri konusunda yeterince donanımlı olmaması.
- Müfredatın Yetersizliği: Müfredatın, tüm kültürel grupları temsil etmede yetersiz kalması veya belirli grupları dışlaması.
- Kültürel Çatışma Riskleri: Farklı kültürel değer ve normların sınıf içinde çatışmalara yol açma potansiyeli.
- Kaynak Yetersizliği: Çok kültürlü eğitim için gerekli olan materyal, finansman ve destek kaynaklarının sınırlı olması.
- Uygulama Farklılıkları: Eğitim kurumları arasında çok kültürlü eğitimin uygulanma şekli ve kalitesinde büyük farklılıklar olması.

- Dil Engelleri: Farklı dil geçmişlerinden gelen öğrencilerin öğrenme sürecinde zorluklar yaşaması.
- Aşırı Odaklanma Riski: Belirli bir grup ya da kültüre aşırı vurgu yapılması, diğer grupların dışlanmasına neden olabilir.
- Toplumdaki Politik Baskılar: Çok kültürlü eğitimin bazı politik gruplar tarafından yanlış anlaşılması veya karşı çıkılması.
- Etkili Ölçme ve Değerlendirme Eksikliği: Kültürel farklılıkları göz önünde bulunduran adil ölçme ve değerlendirme araçlarının yetersizliği (Kirova, 2008: 106).

Çok kültürlü eğitimin, öğretim programı, eğitim materyalleri ve değerlendirme süreçlerinde kültürel farklılıkları göz önünde bulunduran ve bu farklılıklara saygı gösteren eğitim politikaları ile uygulamaları içermesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çok kültürlü eğitimde en büyük sorumluluk öğretmenlere aittir. Öğretmenler, öğretim programını uygulayan, öğretim yöntemlerini ve materyallerini seçerek uygun bir öğrenme ortamı hazırlayan ve öğrencilerin öğrenmelerini ölçüp değerlendiren kişilerdir. Bu nedenle, öğretmenlerin çok kültürlü eğitim konusunda donanım kazanmaları ve bu eğitim modelini içtenlikle benimsemeleri büyük önem taşımaktadır (Atasayar, 2015: 62).

ABD’de Öğretmen Eğitimi Ulusal Akreditasyon Kurulu (NCATE), öğretmen adaylarının farklı öğrenci gruplarıyla deneyim kazanmalarını altı temel standarttan biri olarak belirlemiştir. Türkiye’de ise öğretmen yeterlilikleri, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri" ve "Özel Alan Yeterlilikleri" olmak üzere iki ayrı kategoride değerlendirilir. Öğretmenlik mesleğinin saygınlığını ve niteliğini yükseltmeyi amaçlayan genel yeterlilikler arasında, her öğrencinin bireysel bir değer olarak kabul edilmesi ve sosyal ile kültürel çeşitliliklerin dikkate alınması yer almaktadır. Ayrıca, öğrencilerin ilgi alanlarına, ihtiyaçlarına, isteklerine ve gelişim özelliklerine uygun öğrenme ve öğretim süreçlerinin planlanması ve uygulanmasının önemi vurgulanmaktadır.

Geçmişte, tüm öğrencilere aynı eğitim programının sunulmasının toplumsal adaletin sağlanmasına yardımcı olacağı düşüncesi, yeni kuramlar ve gelişmelerle değişmeye başlamıştır. Günümüzde, eğitimde öğrencilerin sadece biyolojik ve psikolojik gelişimleri değil, aynı zamanda sosyo-kültürel gelişim özellikleri de göz önünde bulundurulmaktadır. Eğitimin anlamı değiştiğçe, öğretmenlerin rolleri de dönüşüm geçirmektedir. Eskiden, daimici ve esasici felsefelerin etkisiyle, öğretmenin öğrencilere belirli davranış kalıplarını aktarması ve öğrencilerin bu kalıplara uyması beklenirken; günümüzde ilerlemeci ve yeniden kurmacı felsefeler doğrultusunda öğretmen, öğrencilerin kendilerini tanımalarını ve potansiyellerini en yüksek seviyeye çıkarabilmeleri için uygun bir eğitim ortamı sunmakla sorumludur. Günümüz eğitim anlayışında, farklılıklar doğal kabul edilmekte ve buna paralel olarak öğretim yöntemleri çeşitlendirilmekte, öğrencilerden beklenen performans da bu farklılıkları dikkate alarak yeniden şekillendirilmektedir (Polat, 2009: 155-156).

Türkiye’de öğretmenler, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) Öğretmenlik Alan Sınavı sonucuna göre farklı bölgelerde görevlendirilmektedir. Kendi yetiştikleri veya eğitim gördükleri çevreden farklı bir kültürel yapıya sahip bölgelerde göreve başlayan öğretmenler, çeşitli kültürel farklılıklarla karşılaşmaktadır. Öğrencilerin farklı etnik kökenlere, ırklara, sınıfsal yapıya, cinsiyetlere, inançlara ve politik görüşlere sahip olabileceğini kabul etmek; öğretim sürecinde bu çeşitliliği dikkate alarak bir ortam

oluşturmak ve bu farklılıkları tartışmaya açık hale getirmek, sınıf ortamına kültürel bir zenginlik katmanın önemli bir göstergesidir (Başbay vd., 2013: 51).

Özellikle, okullarda farklı etnik kökenlere, dinlere veya ırklara mensup ailelerden gelen öğrenci sayısının artması, öğretmenlerin daha önce deneyimlemedikleri sorunlarla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Örneğin, farklı bir fiziksel görünüme sahip öğrencilerin akranları tarafından dışlanması gibi durumlar, öğretmenlerin çözmesi gereken beklenmedik zorluklar arasında yer almaktadır. Bu tür sorunlar, öğretmenleri bilgi sahibi olmadıkları veya deneyimlemedikleri durumlarla başa çıkmak zorunda bırakmaktadır (Kostova, 2009: 243). Bu nedenle, öğretmenlerin çok kültürlü eğitim ortamlarını oluşturma ve sınıfı farklı bakış açılarına açık bir şekilde düzenleme konusunda bilgi ve beceri kazanmaları büyük önem taşımaktadır.

Öğretmen yetiştiren fakültelerde çok kültürlü eğitimin önemi daha fazla vurgulanmalıdır. Bugünün öğretmeni, özellikle hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık gibi karşılaşılabileceği çeşitli farklılıklarla başa çıkabilecek bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Alacağı çok kültürlü eğitim sayesinde, bu tür sorunların üstesinden gelebilecek hazırlığa sahip olmalıdır. Ayrıca, çok kültürlü eğitimin hedeflerini hayata geçirmek için gayret göstererek, öğrencilere insanların arasındaki farklılıkları olumlu bir şekilde algılayabilmeleri için gereken becerileri kazandırmalıdır (Kostova, 2009: 251).

2.3. Eğitim Programlarında Çok Kültürlü Eğitim

Bireyin gelişimi için etkili bir eğitim programının uygulanması önemlidir. Bu bağlamda, kültür eğitim programlarının geliştirilmesinde temel bir rol oynamalıdır. Sürekli değişen dünyada, kültürün olumsuz gelişmelere karşı direncini artırabilmesi ve olumlu değişimleri teşvik edebilmesi ancak düzgün bir şekilde hazırlanmış eğitim programlarının uygulanmasıyla mümkün olabilir. Eğitim programlarında farklı kültürlere tarafsız bir şekilde yer verilmesi, çoğu çatışmanın önüne geçebilir ve bireylerin farklı kültürlerden gelen insanlara daha hoşgörülü ve anlayışlı bir tutum sergilemelerini sağlar. Geçmişte, bir kültürün diğerine üstün tutulması nedeniyle çıkan çatışmalar giderek azalmakta ve yerini, kültürlerin farklılıklarını kabul etme ve farklı kültürlerin sunduğu zenginlikleri takdir etme anlayışına bırakmaktadır (Atasayar, 2015: 59).

Çok kültürlü eğitim, farklı kültürlerden gelen bireylerin eğitimini ele alırken, kültürel çeşitliliği olan öğrencilerin okuldaki başarılarını artırmak amacıyla yeni eğitim yöntemlerinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır (Özkazanç, 2000: 127). Bu bağlamda, eğitim programlarında farklı kültürlere hitap eden yöntemlerin ve materyallerin kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Çok kültürlülüğü eğitim programlarında ayrı bir başlık olarak ele almak yerine, programın genel yapısı ile uyumlu şekilde entegre etmek daha anlamlıdır. Başka bir deyişle, çok kültürlü eğitim, programın hedefleri, kazanımları, içeriği ve değerlendirme süreçleriyle uyumlu bir bütünlük içinde tasarlanmalıdır (Cırık, 2008: 33).

Türkiye’de eğitim programlarında çok kültürlülük ve paylaşım temalarına yeterince yer verilmemiş olsa da, bu konular değerler eğitimi kapsamında ele alınmaktadır. Bu temalar genellikle iki ay süresince işlenir ve özellikle gelişim ve ergenlik çağındaki öğrencilere, çevrelerinde farklı kültürleri tanıma, farklı kültürel değerlere sahip bireyleri anlama, bu kültürlere saygı gösterme, farklı kültürlere ait oyunları oynama, kendi kültürel değerlerini farklı ortamlarla paylaşma gibi beceriler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu kazanımlar eğitim öğretim süreçlerinde öğrencilere aktarılmak istenmektedir (Atasayar, 2015: 60).

2.4. Çok Kültürlü Okul Kavramı

Öğrencilerin kendi dünyalarından farklı dünyaların varlığını fark etmeleri, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeleri ve değerler, inançlar ve yaşam tarzlarındaki çeşitliliği kavrayabilmeleri, çok kültürlü eğitim etkinlikleri aracılığıyla sağlanabilir. Başkalarının bakış açısını okulda öğrenen öğrenciler, bu beceriyi gerçek hayatta da uygulayarak, demokratik, hoşgörülü ve duyarlı bireyler olarak topluma katkıda bulunacaklardır (Toprak, 2008, 2).

Günümüz eğitim sisteminde gerçek bir reformun gerçekleşebilmesi için köklü bir dönüşüm gerekmektedir. Eski anlayış ve uygulamaların terk edilmesi ve okulların yeniden yapılandırılması önemlidir. Sadece öğretmenlerin öğrenci çeşitliliğini yansıtan dersler ve sınıf ortamları sunması yeterli değildir; okulların, kültürel açıdan yetkin eğitim sistemlerine dönüşmesi de büyük bir ihtiyaçtır (Başarır, 2012: 19). James A. Banks (2008), çok kültürlü okulun özelliklerini şu şekilde tanımlamıştır:

1. Kültürel Çeşitliliği Yansıtan Bir Müfredat: Müfredat, farklı kültürlerin, grupların ve bireylerin katkılarını ve tarihlerini içerecek şekilde düzenlenir.
2. Eşit Eğitim Fırsatları: Tüm öğrencilere eşit erişim ve başarı fırsatları sunulur; hiçbir öğrenci kültürel veya dilsel farklılıkları nedeniyle dezavantajlı duruma düşmez.
3. Öğretim Yöntemlerinde Çeşitlilik: Öğretim yöntemleri, farklı kültürel geçmişlerden gelen öğrencilerin öğrenme stillerine uygun olacak şekilde çeşitlendirilir.
4. Kapsayıcı Bir Okul Kültürü: Okul, tüm kültürel grupların değerlerini ve katkılarını takdir eden bir kültür ve iklim yaratır.
5. Önyargısız ve Adil Değerlendirme: Ölçme ve değerlendirme süreçleri, öğrencilerin kültürel farklılıklarını dikkate alır ve tarafsızdır.
6. Kültürlerarası Etkileşim ve Diyalog: Öğrenciler arasında kültürlerarası etkileşimi teşvik eden ve farklı kültürlerin değerlerini anlamaya yönelik aktiviteler düzenlenir.
7. Çoğulculuğu Benimseyen Yönetim: Okul yönetimi, çok kültürlü eğitimi destekleyen politika ve uygulamaları benimser ve uygular.
8. Aile ve Toplum Katılımı: Farklı kültürel geçmişlerden gelen aileler ve topluluklar okul süreçlerine aktif olarak dahil edilir.
9. Öğretmen Eğitimi ve Gelişimi: Öğretmenler, kültürel farkındalık, duyarlılık ve çok kültürlü eğitim konusunda düzenli olarak eğitilir.
10. Adil Disiplin ve Davranış Politikaları: Okul, farklı kültürel gruplara eşit şekilde uygulanan, adil ve saygılı disiplin politikalarına sahiptir.

Banks'in tanımladığı bu özellikler, çok kültürlü okulların öğrencilerin bireysel ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayarak başarılarını artırmayı amaçladığını göstermektedir.

Okullar, kültürün resmi olarak aktarılması görevini üstlenen önemli kurumlardır. Öğrencilere kültürü tanıtmak ve öğretmek, okulun temel sorumluluklarından (Ocak, 2004: 14). Okulun, öğrencilerin yaratıcı potansiyellerini geliştirmelerine katkı sağlamak ve toplumsal değerlere uygun şekilde sosyalleşmelerini sağlamak gibi bir rolü vardır. Okula, işlevsel bir perspektiften bakıldığında, kültürün aktarıldığı bir ortam olarak görülmektedir. Okulun, toplumun kültürünü gelecek nesillere iletmesi, farklı yaşam

tarzlarına sahip bireyler veya alt kültürlerden gelen öğrenciler arasında birliktelik sağlaması, toplumsal çatışmaları azaltması ve ulusal çıkarlar doğrultusunda ortak bir bilinç oluşturarak toplumu bir araya getirmesi beklenir (Şişman vd., 2010: 173).

Çok kültürlülük, farklılıkların bir araya gelmesi olarak anlaşılırken, kültürel etkileşim de bu farklılıklar arasındaki ilişkiler olarak tanımlanmaktadır. Bu anlayış, modern okul yapısının temel özelliklerinden biri haline gelmiştir. Günümüzde okullarda bulunan sınıflar, eğitimde ayrımcılığın olmaması gerektiği anlayışının bir sonucu olarak, daha çeşitli öğrenci gruplarının bir arada yer aldığı ortamlar oluşturmaktadır (Kostova, 2009: 242).

2.5. Çok Kültürlü Eğitimde Öğretmen

Eğitimin zamanla değişen anlamıyla birlikte, öğretmenlik mesleğinin rolleri de önemli bir dönüşüm yaşamıştır. Geçmişte, daimici ve esasici eğitim yaklaşımlarının etkisi altında, öğretmenler öğrencilerine önceden belirlenmiş davranış kalıplarını aktarmakla yükümlüydü ve öğrencilerden bu davranışları benimsemeleri beklenirdi. Ancak günümüzde, ilerlemeci ve yeniden kurmacı eğitim anlayışlarının yaygınlaşmasıyla, öğretmenlerin rolü değişmiştir. Artık öğretmenlerden, öğrencilerin bireysel keşiflerine rehberlik etmeleri ve onların sahip oldukları potansiyeli en üst seviyeye çıkaracak öğrenme ortamları tasarlamaları beklenmektedir. Eski eğitim anlayışında öğretmenler, sınıftaki tüm öğrencileri benzer bir biçimde tek bir birey gibi görerek, onların geçmişlerini ve beklentilerini göz ardı ederdi. Bu anlayışla, öğretmenler öğrencilerden, sundukları bilgiyi sorgulamadan kabul etmelerini ve bu bilgiye dayalı belirli davranışları sergilemelerini isterdi. Güncel yaklaşımlarda öğretmenler, öğrencilerin bireysel geçmişlerini ve özelliklerini dikkate alarak her birini eşsiz bir birey olarak kabul etmektedir. Farklılıkların doğal bir olgu olarak benimsenmesiyle, öğretim yöntemleri çeşitlenmekte ve bu durum öğrencilerden beklenen davranışların da çeşitlenmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, biyolojik, cinsel, ırksal, dinsel, kültürel, ekonomik ve siyasi farklılıkları doğal bir gerçeklik olarak kabul eden eğitimcilere duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır (Polat, 2009:12). Özellikle, farklı kültürel değerlere sahip öğrencilerin bir arada bulunduğu sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, bu değerleri tanımaları ve yeterli bilgi birikimine sahip olmaları kritik öneme sahiptir. Bunun yanı sıra, öğretmenlerden bu çeşitliliği bir sorun olarak değil, aksine öğretim sürecini zenginleştiren bir avantaj olarak görmeleri beklenmektedir (Yazıcı vd., 2009: 41).

Banks (2008), öğretmen yetiştirme programlarında, farklı kültürel değerlere saygılı, bu değerleri anlamaya ve yaşatmaya istekli öğretmenlerin yetiştirilmesinin büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü, gelecekte çok kültürlülük konusunda farkındalık ve hoşgörü yaratacak olan öğretmenlerdir. Öğretmenlerin bu bakış açısını geliştirebilmeleri için, çok kültürlü bir öğretim ortamının nasıl tasarlanacağı konusunda bilgi sahibi olmaları ve sınıf içindeki düzenlemeleri farklı bakış açılarını kabul edecek şekilde yapmaları için eğitilmeleri gerekmektedir. Öğretmenler, öğrencilerini çok kültürlü bir toplumda duyarlı, empatik ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirebilmek için, öncelikle kendilerinin de kültürel, ulusal ve küresel kimlikler hakkında derinlemesine düşünmeleri ve bu kimlikleri yansıtıcı bir şekilde geliştirmeleri gerekmektedir (Başarır, 2012: 34).

Eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler, farklı sosyal, kültürel ve etnik kökenlerden gelmekte olup, bu çeşitlilik oldukça geniş bir yelpazeyi temsil etmektedir. Baker (1981), öğretmenlerin de kendilerinden farklı bireylere karşı önyargılı tutumlarla

sınıfa girebileceğini ve bu durumun sınıf içindeki iletişim ve etkileşimleri olumsuz yönde etkileyebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca, birçok öğretmenin etnik grupların tarihine, dini ve kültürel farklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığını vurgulamaktadır. Baker, bu eksikliğin öğretmenlerin aldıkları eğitimle doğrudan bağlantılı olduğunu belirterek, pek çok öğretmenin çok kültürlü bir eğitim sürecinden geçmediğini ve bu nedenle bu alanlarda yetersiz kaldığını dile getirmektedir.

Eğitim kurumlarının en önemli unsurlarından biri olan öğretmenler, çok kültürlü eğitim konusunda iyi bir şekilde yetiştirildiğinde, eğitim sürecinde önemli bir fark yaratabilirler. Guyton ve Wesche (2005), çok kültürlü öğretmen eğitimi, çok kültürlü eğitim prensiplerini benimsemiş ve bu ilkeleri uygulayabilecek uzman öğretmenler yetiştirmeye odaklanan bir süreç olarak tanımlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, uzun yıllardır edindiği deneyimler ve ulusal ihtiyaçlar doğrultusunda, 1972 yılında çok kültürlü eğitimi tüm öğretmenler için zorunlu bir gereklilik haline getirmiştir. Bu bağlamda, ABD’de Öğretmen Eğitimi Ulusal Akreditasyon Kurulu (NCATE), öğretmen yetiştirme süreçlerinde "Farklı Öğrencilerle Çalışma Deneyimleri"ni altı temel standarttan biri olarak belirlemiştir. Tüm öğretmen eğitim programlarının sertifika verebilmesi için çok kültürlü eğitim dersleri sunması zorunlu kılınmıştır (Başarı, 2012: 34).

Ülkemizde, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan komisyonlar, öğretmenlerin sahip olması gereken temel yeterlilikleri “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri Taslağı” adı altında belirlemiştir. Bu yeterliklerden biri olan “Öğrenciyi Tanıma” alanı, öğretmenin öğrencisinin tüm özelliklerini, ilgi, istek ve ihtiyaçlarını bilmesi gerektiğini, aynı zamanda öğrencinin geldiği ailenin ve çevrenin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını anlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bir diğer önemli yeterlik olan “Öğrenme ve Öğretme Süreci”nin alt başlıklarından biri olan “Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme”de ise öğretmenin, sınıftaki farklı ilgi, ihtiyaç, yetenek ve geçmişe sahip öğrencilere uygun eğitim yöntemleri kullanarak öğretme sürecini şekillendirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerinin potansiyellerini geliştirme haklarına sahip olduğunu bilerek, öğretme-öğrenme süreçlerini bu doğrultuda düzenlemeleri gerektiği belirtilmektedir. Bu yeterlikler, öğretmenlerin çok kültürlü eğitim konusunda donanımlı olmaları gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır (Başbay ve Kağnıcı, 2011: 203). Currie (1981), çoğulcu bir toplumda öğretmen yetiştirmede ilk olarak göz önünde bulundurulması gereken çeşitli gereklilikleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Farklı kültürel ve etnik kökenlerden gelen öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamak
- Öğrencilerin bireysel özelliklerini tanıyıp, bu özelliklere göre öğretim yöntemleri geliştirmek
- Toplumda var olan eşitsizlikleri ve ayrımcılığı fark edebilmek ve bu sorunlara karşı duyarlı olmak
- Çeşitli sosyal ve kültürel geçmişlere sahip bireylerle etkili iletişim kurma becerisi geliştirmek
- Eğitimde çeşitliliği ve çok kültürlü perspektifi yansıtan içerikler kullanmak
- Öğrencilere kültürel anlayış ve hoşgörü kazandırmayı amaçlayan öğretim yöntemleri uygulamak

Currie, "Farklı kültürlerden gelen çocukların ihtiyaçlarını karşılamak ve tüm öğrencilerin faydasına olacak şekilde, öğretmenlerin kendi 'kültür şokları' ile başa çıkmaya nasıl hazırlanmaları gerekir?" sorusunu sorarak, şu yanıtları sunmuştur:

1. Okullarda öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklar dikkate alındığı gibi, öğretmen adaylarının eğitim aldığı üniversitelerde de öğretmen adayları arasındaki bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.

2. Nasıl bir ilkokul öğretmeni, belirli konu alanlarında bir grup öğrenciyle birkaç saat boyunca çalışıyorsa, üniversite öğretim üyeleri de öğretmen yetiştirme programlarında takım çalışması yapabilirler. Örneğin, üç öğretim üyesi ve bir uygulama öğretmeni, bir grup öğretmen adayıyla hem teorik hem de pratik olarak işbirliği içinde çalışabilir.

3. Öğretmen adaylarının, öğrencilerin öğrenmelerini destekleyecek çeşitli yardımcı araçları kullanmaları teşvik edilmesine rağmen, üniversitelerde öğretim üyeleri ders vermeye devam etmektedir. Öğretmen adaylarından sınıf içindeki öğrencilerle etkileşime girmeleri beklenirken, aynı adaylar kendi derslerini planlama konusunda genellikle pasif bir şekilde yer almakta ve aktif katılımında bulunamamaktadırlar.

4. Çok kültürlü eğitime olan bağlılığın güçlü bir şekilde hissedildiği bir ortamda, öğretmen yetiştiren fakültelerin, okullarla sürekli irtibat halinde olması gerekmektedir (örneğin, danışmanlık yapma, öğretmen adaylarını denetleme ve araştırmalar gerçekleştirme). Eğer öğretmen adayı, farklı çocukların da eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanıyorsa, o zaman çok kültürlülüğe olan bağlılık tam olarak içselleştirilmiş olmalıdır.

Villegas ve Lucas (2002), çok kültürlü eğitime duyarlı öğretmenlerin sahip olması gereken altı özelliği şu şekilde tanımlamışlardır:

1. Sosyal Adalet ve Eşitliğe Bağlılık: Öğretmenler, eğitimde fırsat eşitliğini savunur ve sosyal adaletin gerçekleşmesi için çaba gösterir.

2. Kültürel Yeterlilik: Öğretmenler, öğrencilerin farklı kültürel geçmişlerine ilişkin bilgi ve anlayışa sahiptir.

3. Öğrencilerin Potansiyeline Güven: Öğretmenler, tüm öğrencilerin öğrenme potansiyeline sahip olduğunu kabul eder ve onlara güven duyar.

4. Öğrencilerin Yaşam Deneyimlerini Öğrenme Sürecine Dahil Etme: Öğretmenler, öğrencilerin kültürel ve yaşam deneyimlerini öğrenme sürecini zenginleştiren bir kaynak olarak kullanır.

5. Yansıtıcı Düşünme Becerisi: Öğretmenler, kendi inançlarını, önyargılarını ve uygulamalarını sürekli sorgular ve geliştirmeye çalışır.

6. Kültürel Olarak Duyarlı Öğretim Stratejileri Kullanma: Öğretmenler, farklı kültürel grupların ihtiyaçlarına uygun çeşitli öğretim yöntemleri kullanır.

Bazı öğretmen adayları çok kültürlü eğitimi destekleseler de, çok kültürlü sınıflarda eğitimde eşitlik ve mükemmelliği sağlama noktasında gerekli bilgi, beceri ve tutumlara sahip değildirler. Ancak, çok kültürlü eğitimi uygulamakla yükümlü olan öğretmenler, 21. yüzyıl okullarında kültürel çeşitliliği yönetme sorumluluğunun en önemli taşıyıcıları olacaklardır. Bu sebeple, öğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri, nitelikli çok kültürlü eğitim uygulamalarını sağlamaktan sorumlu tutulmalıdır. Teresa ve

Pivera (2004) öğretmen adaylarına teorik kültürel duyarlılık eğitiminden ziyade, onları çok kültürlü bir eğitim ortamı içinde yetiştirip, bu değerleri içselleştirmelerine yardımcı olmayı önermektedir. Eğer öğretmen adayları çok kültürlü eğitim konusunda kapsamlı bir eğitim almazlarsa, kültürel çeşitlilikle başa çıkmada zorluklar yaşayacak ve farklı öğrencilere etkili bir eğitim sunma konusunda kendilerine güvenmekte zorlanacaklardır (Başarır, 2012: 37).

Öğretmenler, göçmen öğrencilerin kültürleşme süreçlerinin başlangıç aşamasında okulda karşılaştıkları ilk yetişkin ve ana akım kültürün temsilcisi olarak çok kültürlü eğitim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Sınıfın kültürel atmosferi üzerinde belirleyici etkisi olan kültürel yaklaşımların uygulamalarla öğrencilere aktarılmasından sorumlu olan öğretmenlerin niteliklerinin ve tutumlarının çok kültürlü eğitim sürecinde etkili olabileceği belirtilmektedir. Örneğin, kültürel tutumlarında çok kültürlü yaklaşımı benimseyen öğretmenler, göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde yanıt vermektedir. Bununla bağlantılı olarak, öğrencilerin, öğretmenlerinden algıladıkları olumlu kültürel tutumlar, akranlarıyla ilişkilerinin olumlu yönde evrilmesine yol açabilmektedir (İlgiz, 2024: 22).

Okul, göçmen öğrenciler için olduğu gibi birçok ana akım kültür üyesi öğretmen için de tek kültürleşme bağlamı olabilmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin çok kültürlü eğitimde kritik ve etkin bir konumda oldukları göz önüne alındığında, okuldaki kültürel etkileşimlerin öğretmenlerin kültürel tutumlarıyla hangi düzeyde ve nasıl ilişkili olduğunu anlamak oldukça önemlidir. Okul, göçmen öğrenciler için olduğu kadar ana akım kültür üyesi öğretmenler için de önemli hatta bazı durumlarda tek kültürleşme bağlamı olabilmektedir.

Motti-Stefanidi vd., (2012) göre, öğretmenlerin benimsedikleri kültürel yaklaşımların farklılaştığı temel birtakım noktalardan ve bu yaklaşımların çeşitli etkilerinden bahsedilebilmektedir. Eşitlikçi yaklaşım, ön yargı ve kalıp yargı oluşumunu engellemek adına göçmen ve yerli öğrenciler arasında temas ve iş birliğinin teşvik edilmesini ve ırkçılığın doğrudan dışavurumunun kısıtlanmasını vurgulamaktadır. Eşitlikçi yaklaşımın tercih edildiği okullarda, iş birlikli öğrenme, saygı ve hoşgörünün teşvik edilmesi öne çıkabilmekte ve ek olarak öğrencilerin çeşitli kültürel arka planlarına daha az önem verilmektedir. Eşitlik ve içermeye yaklaşımını tercih eden öğretmenler, etnik kökenine bakmaksızın tüm öğrencilere eşit davranmakta ve öğrenciler arasındaki teması ve iş birlikli çalışmayı teşvik etmektedirler. Bu yaklaşımın öğretmen tarafından sınıfa yansıtılmasında; sınıfta etnik yönden karışık bir oturma düzeni benimseme, öğrencileri gruplarda iş birliği yaparak görevi tamamlayabilecekleri şekillerde çalışmaya teşvik etmek gibi uygulamalar yapılabilmektedir.

Bundan farklı olarak, kültürel çoğulculuk yaklaşımında ise kültürel farklılıklar kabul ve teşvik edilir, ayrıca, öğrencilerin farklı kültürel arka planları bir kaynak olarak görülmektedir. Zenginlik olarak değerlendirilen kültürel çeşitliliğin yansımalarına sınıfta sık sık yer verilmesi çok kültürlü bir yönelimi teşvik etme olarak algılanabilmekte ve sınıfta kültürel çeşitliliğe nadiren değinmeye kıyasla öğrencilerin ana akım kültüre yönelimlerini ve entegrasyon tercihlerini güçlendirebilmektedir. Ek olarak, kültürel çeşitliliğe değer verilmesinin ve azınlık grupların görünürlüğünün artırılmasının, göçmenler gibi azınlık grupların akademik başarısını olumsuz yönde etkilediği bilinen kalıp yargı tehdidinin etkilerini azalttığı belirtilmektedir (İlgiz, 2024: 25). İki temel yaklaşıma ek olarak, kültürel inançlar kapsamında üçüncü bir yaklaşım olan asimilasyonu

savunmadan da söz edilmektedir. Asimilasyon yanlısı inançları benimseyen öğretmenler, göçmen öğrencilerin etnik kültürlerine uygun olarak devam ettirdikleri davranış ve değerlerini ana akım topluma başarılı bir adaptasyon sürecinin önünde engel olarak görmektedir.

Öğretmenler tarafından tercih edilen kültürel çeşitlilik yaklaşımlarının öğrenciler açısından birtakım çıktıları olduğundan bahsedilmektedir. Çok kültürlü yaklaşımı benimseyen öğretmenlerin, göçmen öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde yanıt verdikleri belirtilmektedir (Hachfeld vd., 2015). Ayrıca, eşitlik ve içerme yaklaşımının kültürel çoğulculuk yaklaşımıyla birlikte uygulamada yer almasının daha olumlu gruplararası çıktılara yol açabileceği belirtilmektedir (Karataş vd., 2022; Schachner, 2019; Schwarzenhal vd., 2018).

Bir kültürleşme bağlamı olarak okulda öğretmenlerin tutum ve yaklaşımlarının araştırılıp ilgili müdahalelerin planlanması çok kültürlü okullarda hem öğrenciler hem de öğretmenler için kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla, öğretmenlerin kültürel inançlarının öğrencilerin (özellikle göçmen öğrencilerin) eğitimleriyle ilgili değişkenler üzerinde önemli bir etkisi olduğu ve bu konunun alana katkı sağlayacak yeni araştırmalarla aydınlatılması gerekliliğinden bahsedilebilir (İlgız, 2024: 26).

2.6. Çok Kültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlikleri

Çok kültürlü bir eğitim yapısının temel iki dayanağından biri öğretmen diğeri de programdır; çünkü öğrenci zaten çok kültürlülüğün varlık sebebidir. Okul çok kültürlülük bakımından bina vasfı dışından çok kültürlülüğün yaşadığı eğitimsel çevreyi oluşturmaktadır. Öğretmen ve program ise çok kültürlülükle ilgili eğitimsel süreçlerin temel yürütücüleridir. Bu unsurlara okulun idari kadrosu ve diğer çalışanları da destek güçler olarak katılmaktadır. Çok kültürlü eğitimin gerçekleşmesi bakımından öğretmen ve program unsuru denkleminden çıkartıldığında elde kalan sadece okul, idareci ve diğer çalışanlar ve öğrencileridir (Başar, 2022: 40).

Bu bağlamda öğretmenlerin çok kültürlü eğitime uygun yeterlikler ile yetiştirilmesi gerekliliği bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok kültürlü eğitime uygun öğretmen yeterlikleri zaman içerisinde farklı şekillerde tanımlanmıştır ancak konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde en kapsayıcı olan yeterliklerin 2017 yılında PPMI'nın öğretmenleri kültürel çeşitlilik ortamlarına hazırlamada öğretmen eğitiminin etkisi konusunda yayınladığı raporda yer alan ve 4 ana başlıkta toplanan yeterlikler olduğu söylenebilir. Burada yer verilen 4 ana başlık öğretmenlerin kişisel özellikleri, resmi nitelikleri ve deneyimi, metodolojik yeterlikleri ve pedagojik içerik yeterlikleridir.

Kültür, bir insan, aile ve toplum yapısı için benzer özellikler gösteren yaşamsal birikimlerin tümü olarak ele alınmaktadır. Öyle ki bir kişi, ailesi, yakın çevresi ve içinde bulunduğu büyük toplumla o toplumda kazanılmış, biriktirilmiş tüm değerler kütlesini edinmektedir. Bu edinimlerin öğretimi için aile, sokak, iş sahaları gibi toplumsal açık veya yaygın öğretim sahaları olduğu gibi bu edinimlere yönelik eğitimi ve öğretimi için örgün eğitim kurumları örgütlenmeleri de mevcuttur. Böylece birey ve toplum kişisel ve toplumsal kazanımlarını anlama, değerlendirme, tartışma, kavrama ve / veya yenileme ve değiştirme gibi özellikler kazanmaktadır. Kişinin ve toplumun kültür ortamına katılan yeni farklı kişi ve yeni farklı kültür yapısı kişinin ve toplumun yaşamsal sürecinin değişmesine yol açacaktır. Bu bakımdan bu değişikliğin nasıl olacağı; bu değişikliğin nasıl karşılanacağı, nasıl algılanarak yanıt verileceği; ne tür tepkilerin insanlık bakımından geçerli ve beklenen olduğu gibi konular doğrudan eğitimin dolayısıyla

öğretimin konuları arasındadır. Bu bağlamda eğitim-öğretim sürecine dahil olan tüm resmi varlıklar yönetim, öğretmen, öğrenci ve aile gibi unsurlar da bu sürecin doğal üyeleri olmaktadır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. Maddesi uyarınca öğretmenlik, devletin eğitim ve öğretimle ilgili yönetim görevlerini üstlenen özel bir uzmanlık mesleği olarak tanımlanmaktadır. Eğitim sisteminin en önemli unsurlarından biri öğretmenlerdir, çünkü öğretmenler eğitimin amaçlarına ulaşılmasında en belirleyici faktörlerden biridir. Çok kültürlü eğitimde de, eğitimin hedeflerine ulaşabilmesi için öğretmenlerin, çok kültürlü eğitimin temel prensiplerine uygun yeterliliklere sahip olmaları gerektiği pek çok araştırmada vurgulanmıştır. Bu bağlamda, çok kültürlülük, kültürlerarasılık ve çok kültürcülük gibi kavramların Milli Eğitim Bakanlığı ve okul ortamındaki uygulamaları ile ilişkili kaynakların incelenmesi büyük önem taşımaktadır (Başar, 2022: 49).

Halihazırda kültürel açıdan oldukça zengin bir ülke olan Türkiye'nin, çeşitli nedenlerle yer değiştirmek durumunda kalan birçok kültürden göçmene ev sahipliği yapmasıyla her geçen gün bünyesinde daha fazla sayıda ve çeşitlilikte kültürü barındırdığı söylenebilmektedir. Güncel durumda Türkiye'de 1,5 milyon Suriyeli mülteci çocuğun olduğu (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2024) düşünüldüğünde çok kültürlülüğün eğitimde de yansımaları olması kaçınılmazdır. Bu durum eğitim politikalarını, eğitim sistemini ve okulları da etkilemiş ve eğitim anlayışında bu değişimlere cevap verecek şekilde güncellemeler yapılmasını kritik bir ihtiyaç haline getirmiştir (Portera, 2011:45).

Eğitimde çok kültürlülüğün beraberinde getirdiği birçok yeni ihtiyaç ve zorluk mevcuttur. Bu durumda göçmen öğrencilerin eğitimi için kilit rolde olan öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik tutumları süreç yönetimlerinde belirleyici konumdadır. Dolayısıyla, sürecin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için öğretmenlerin çok kültürlü eğitim konseptine yönelik olumlu tutumlarının olması kritiktir. Bu olumlu tutumlar farklı kültürlerle karşı saygı duyma ve tolerans göstermeyi içermekle birlikte kültürel farklılıklara yönelik ayrımcılık yapmadan eğitim bağlamındaki fırsat eşitliğini sağlamayı amaçlamaktadır (Karacabey ve ark., 2019).

Çok kültürlü eğitimden olumlu çıktılar elde edilebilmesi için öğretmen ve öğretmen adaylarının farklı kültürlerden gelen öğrenciler için öğrenme ortamları tasarlayabilecek bilgi ve becerileri kazanmaları önemlidir (Basbay ve Bektas, 2009:17). Bahsedilen çok kültürlülük becerileri; öğretmenlerin kendi kültürel kimliklerinin, görüşlerinin ve ön yargılarının farkında olmalarını, farklı kültürel gruplara yönelik bilgi edinme ve yaşam biçimlerini anlayabilme çabası içinde olmalarını, kültüre duyarlı öğretimi sağlamak için yöntemler geliştirebilmeyi içermektedir (Gay ve Howard, 2000; Bulut ve Basbay, 2014).

Öğretmenlerin kültüre duyarlılık yeterliklerinin bilgi, beceri ve tutumlarla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Hill-Jackson vd., 2007). Göğebakan-Yıldız (2020), çok kültürlü bilgi, beceri ve tutumun tanımlarını açık bir şekilde özetlemiştir. Çok kültürlü bilgi; öğretmenlerin ön yargı, kalıp yargı, ayrımcılık ve ilişkili kavramlara yönelik farkındalığı olması ve bunların kişiler üzerindeki etkisini algılayabilmek ve kültürün eğitim-öğretim süreçlerindeki etkisini ve önemini fark etmek olarak tanımlanabilmektedir. Çok kültürlü beceri; kültürel olarak çeşitli eğitim ortamlarında öğretim sürecini daha verimli hale getirebilmek için kültürü göz önüne alarak oluşturulan yöntemleri kullanabilmeyi kapsamaktadır. Son olarak, çok kültürlü tutum ise öğretmenin kendi kültürel kimliğinin

ve geçmişinin farkında ve bunlara duyarlı olmasını, kültürel farklılıkları dikkate alması ve saygı göstermesini, bu süreçte birtakım kısıtlılık ve eksikliklerin olabileceğinin farkında olmasını ve bunların üzerine düşünebilmesini içermektedir.

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik tutumlarının etnokültürel empati, gruplararası temas, sosyal mesafe gibi gruplararası değişkenlerle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik tutumları, eğitim ortamındaki kapsayıcılığın sağlanmasında ve öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasında kritik bir role sahiptir. Sınıflar, farklı kültürel, etnik ve dilsel arka planlara sahip öğrencilerden oluştuğunda, bu çeşitlilik bir zenginlik olduğu kadar bir meydan okuma da olabilir. Öğretmenlerin bu çeşitliliği nasıl algıladığı, sınıf yönetiminden kullanılan öğretim yöntemlerine kadar birçok unsuru etkiler. Pozitif bir tutuma sahip öğretmenler, öğrenciler arasındaki ayrımcılığı ve önyargıyı azaltarak eşit öğrenme fırsatları yaratır. Ayrıca, farklı kültürel değerleri anlamaya ve bunları sınıfta yansıtmaya önem veren öğretmenler, öğrencilerde aidiyet duygusunu güçlendirir ve akademik başarılarını artırır.

Çok kültürlü eğitime yönelik tutumlar, yalnızca bireysel öğrenciler için değil, toplumsal uyum ve hoşgörünün geliştirilmesi açısından da önemlidir. Öğretmenlerin, farklı kültürleri ve kimlikleri anlamaya açık olmaları, öğrencilerin birbirlerini daha iyi tanımalarına ve empati geliştirmelerine katkı sağlar. Bu, gelecekte çeşitlilikle barış içinde bir arada yaşayabilen bireylerin yetişmesine yardımcı olur. Ayrıca, öğretmenlerin bu konudaki tutumları, öğrenciler için bir rol model niteliğindedir ve öğrencilerin farklılıklara karşı daha saygılı bireyler olmalarını teşvik eder. Dolayısıyla, çok kültürlü eğitime yönelik tutumlar, hem bireysel hem de toplumsal gelişimin önemli bir unsuru olarak görülmelidir.

Çok kültürlü eğitim, öğretmenler tarafından genellikle kültürel zenginlik, farklılıklara saygı, demokrasi ve bir arada yaşama açısından olumlu bir yaklaşım olarak görülmekle birlikte, aynı zamanda çatışma, ayrışma, karmaşa, iletişim ve uyum sorunları gibi olumsuz durumlar doğurabileceği düşüncesi de dile getirilmektedir. Öğretmenler, eğitim süreçlerinde öğrencilerin uyum, iletişim ve çatışma sorunlarının yanı sıra, ailelerin sosyo-ekonomik zorlukları, eğitimle ilgili eksiklikler, öğrencinin geldiği bölgenin kültürel farklılıkları ve dil sorunları gibi çeşitli güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadır. Farklı dillerin ders olarak okutulması genellikle öğretmenler tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilse de, tek dilde eğitimi savunanların anadilde eğitimi destekleyenlere oranla daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, farklı dillerin eğitimde kullanılması, altyapı eksiklikleri ve toplumsal ayrışma endişeleri nedeniyle yeterince destek bulamamaktadır.

Öğretmenler, çok kültürlü eğitime yönelik uygulamalarda çeşitli zorluklarla karşılaşabilirler. Bu zorluklardan biri, farklı kültürel geçmişlere sahip öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamak ve bu ihtiyaçlara uygun eğitim materyalleri geliştirmekte yetersizlik yaşanmasıdır. Özellikle dil bariyerleri, öğrencilerle etkili iletişim kurmayı ve öğrenme sürecini desteklemeyi zorlaştırabilir. Ayrıca, öğretmenlerin bu alanda yeterli mesleki eğitim ve deneyime sahip olmaması, kapsayıcı ve eşit bir öğrenme ortamı oluşturmayı engelleyebilir. Bunun yanı sıra, bazı okullarda kaynak eksikliği veya yönetim desteğinin yetersiz olması, çok kültürlü eğitimi sürdürülebilir kılmayı zorlaştırmaktadır. Toplumsal önyargılar ve kalıplaşmış düşünceler de öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik

çabalarını baltalayan önemli engeller arasında yer almaktadır. Bu nedenle, öğretmenlerin bu zorlukları aşabilmesi için sürekli mesleki gelişim programları, rehberlik ve yeterli kaynak sağlanması büyük önem taşımaktadır. Zorlukların aşılmasına yönelik öneriler şöyle sıralanabilir:

- Öğretmenler, öğrencilere farklı kültürel değerlerin tanıtılması amacıyla eğitim faaliyetlerine sosyal etkinlikler eklemeli, bölgeyi tanıtan günler ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir.
- Farklı bölgelerden gelen öğrencilerin eğitimdeki eksikliklerini tamamlamaları ve buldukları sınıf seviyesine erişebilmeleri için ek eğitim programları uygulanmalıdır.
- Okullarda, farklı bölgelerden gelen öğrencilerin uyum ve iletişim sorunları ile davranış farklılıklarının giderilmesi, çatışma ve dışlanmanın ortadan kaldırılması için öğretmenler, rehberlik servisleri ile işbirliği yapmalı ve oryantasyon çalışmalarına daha fazla önem verilmelidir.
- Öğretmenlerin çok kültürlü eğitimle ilgili olası sorunlar olarak gördükleri çatışma, ayrışma, karmaşa ve ötekileştirmeyi engellemek için, çok kültürlülükle ilgili konuların zamanla tüm ders içeriklerine dahil edilmesi gerekmektedir.
- Okul yöneticileri, kuralları tarafsız ve eşit bir şekilde uygulamalı, öğretmenlerin özelliklerine göre görev dağılımı yapmalı ve ödüllendirme süreçlerinde adil bir yaklaşım sergilemelidir.

REFERENCES

- Ameny-Dixon, G. M. (2004). Why multicultural education is more important in higher education now than ever: A global perspective. *International Journal of Scholarly Academic Intellectual Diversity*, 8(1), 1-9.
- Arslan (2016). Çok Kültürlü Eğitim ve Türkiye: Mevcut Durum, Beklentiler, Olasılıklar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(57), 412-428.
- Aslan ve Aybek, B. (2018). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çokkültürlü Eğitime Dayalı Olarak Uygulanan Etkinlikler İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11(1), 58-82.
- Atasayar, Ö. (2015). *Kültürel Farklılıkların Yönetimine İlişkin Öğretmen Algı Ve Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baker, G.C. (1981). The Teacher and Multiethnic Education. James Banks (Ed.), *Education in the 80s-Multiethnic Education içinde* (s.33-41). Washington D.C.: National Education Association of the United States.
- Banks, J. (1979). Shaping the Future of Multicultural Education. *The Journal of Negro Education*, 48(3), 237-252.
- Banks, James A. (2008). *An Introduction to Multicultural Education* (4th ed.) Boston: Pearson Education.
- Basbay, A., ve Bektas, Y. (2009). Çok Kültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı Ve Öğretmen Yeterlilikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 30-43.
- Başar, A.İ. (2022). *Eğitimde Çok Kültürlü Öğretmen Yeterlilikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Başarır, F. (2012). *Öğretmen Adaylarının Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Görüşlerinin Ve Öz-Yeterlik Algılarının Değerlendirilmesi* (Erciyes Üniversitesi

Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

- Başbay, A. ve Kağnıcı, D. Y. (2011). Çok Kültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 161, 199-212.
- Başbay, A., Kağnıcı, D.Y. ve Sarsar, F. (2013). Eğitim fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algılarının incelenmesi. *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(3), 47-60.
- Bennet, C. (2001). Genres of Research in Multicultural Education. *Review of Educational Research*, 71(2), 171-217.
- Bulut, C. Başbay, A. (2014). Öğretmenlerin Çokkültürlü Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *K.Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(3), 957-978.
- Cırık, İ. (2008). Çok Kültürlü Eğitim Ve Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27-40.
- Currie W. (1981). Teacher Preparation for a Pluralistic Society, James Banks (Ed.), *Education in the 80s-Multiethnic Education* içinde (s.162-174). Washington D.C.: National Education Association of the United States.
- Çoban, A.E., Karaman, N.G. ve Doğan, T. (2010). Öğretmen Adaylarının Kültürel Farklılıklara Yönelik Bakış Açılarının Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, ( ), 125-131.
- Demir (2012). Çok Kültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi. *Turkish Studies*, 7(4), 1453-1475.
- Edgar, E., Patton, J. M. ve Day-Vines, N. (2002). Democratic dispositions and cultural competency: Ingredients for school renewal. *Remedial and Special Education*, 23(4), 231-241.
- Eskicumalı, A. (2003). Eğitim ve Toplumsal Değişme: Türkiye'nin Değişim Sürecinde Eğitimin Rolü, 1923-1946, *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 19(2), 15-29.
- Gay, G. (1979). On behalf of children: A curriculum design for multicultural education in the elementary school. *The Journal of Negro Education*, 48(3), 324-340.
- Gay, G., ve Howard, T. C. (2000). Multicultural teacher education for the 21st century. *The teacher educator*, 36(1), 1-16.
- Gögebakan-Yıldız, D. (2020). Çokkültürlü Eğitim. A. Doğan ve D. Y. Kağnıcı (Ed.) *Göçmen Çocuk ve Ergenler: Kültürleşme, Uyum ve Eğitim* (s. 127-159) içinde. Nobel Yayın.
- Guyton, E. M., Wesche M. M. (2005). The Multicultural Efficacy Scale: Develeopment, Item Selection and Reliability, *Multicultural Perspectives*, 7(4), 21-29.
- Gündüz, M. (2013). *Osmanlı Eğitim Mirası*. Ankara: Doğubatı Yayınları.
- Hachfeld, A., Hahn, A., Schroeder, Anders, Y., ve Kunter, M. (2015). Should teachers be colorblind? how multicultural and egalitarian beliefs differentially relate to aspects of teachers' professional competence for teaching in diverse classrooms. *Teaching and Teacher Education*, 48, 44-55.
- Hark Söylemez, H. (2017). *Öğretmen Adaylarının Sosyal Medya Kullanma Durumlarına Göre Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.

- Ilgız (2024). *Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarını Ve Kültürleşme Beklentilerini Etkileyen Sosyal Psikolojik Faktörler*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karacabey, M. F., Ozdere, M., ve Bozkus, K. (2019). The attitudes of teachers towards multicultural education. *European Journal of Educational Research*, 8(1), 383- 393.
- Karataş Eckstein, K., Noack, P., Rubini, M., ve Crocetti, E. (2022). Meeting in school: Cultural diversity approaches of teachers and intergroup contact among ethnic minority and majority adolescents. *Child Development*, 94(1), 237–253.
- Kaya, İ., Aydın, H. (2014). *Çoğulculuk Çokkültürlü ve Çokdilli Eğitim*. Ankara: Anı Yayınları.
- Kirova, A. (2008). Critical and Emerging Discourses İn Multicultural Education Literature: A Review. *Canadian Ethnic Studies*, 1, 101-124.
- Kostova: Ç. (2009). *Çokkültürlü Eğitim: Bulgaristan Örneği*. Kaygı: Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi, 241-254.
- Motti-Stefanidi, F., Berry, J., Chrysochoou, X., Sam, D. L., ve Phinney, J. (2012). Immigrant youth adaptation in context: Developmental, acculturation and social psychological perspectives. A. S. Masten, K. Liebkind, ve D. J. Hernandez (Ed.), *Realizing the potential of immigrant youth* (s. 117–158) içinde. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ocak, G. (2004). Eğitim Programlarına Felsefi Ve Kültürel Temelin Etkileri. *Uluslararası İnsan Bilimler Dergisi*, 1-19.
- Özkazanç, A. (2000). Eğitim ve çokkültürlülük: Amerikan üniversitelerinde ırk ve kültür savaşları. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 111-141.
- Polat (2009). Öğretmen Adaylarının Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Kişilik Özellikleri, *International Online Journal of Educational Sciences*. 1 (1), 154-164.
- Ramsey, P. (2018). Çeşitliliklerin Olduğu Bir Dünyada Öğrenme ve Öğretim Çocuklar İçin Çok Kültürlü Eğitim. (T. Güler Yıldız, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Schwarzenhal, M., Schachner, M. K., van de Vijver, F. J. R., ve Juang, L. (2018). Equal but different: Effects of equality/inclusion and cultural pluralism on intergroup outcomes in multiethnic classrooms. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 24, 260–271.
- Şengül, L. (2022). *Eğitimde Çok Kültürlülük Araştırmaları Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şimşek, H., Dağistan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., & Yalçınkaya D. (2019). Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Türkiye'de Temel Eğitim Programlarında Çokkültürlülüğün İzleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 177-197.
- Şişman, M., Güleş, H. ve Dönmez, A. (2010). Demokratik Bir Okul Kültürü İçin Yeterlilik Çerçevesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 167-182.
- Toprak, G. (2008). *Öğretmenlerin Çok Kültürlü Tutum Ölçeği'nin (Teacher Multicultural Attitude Survey) Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

- Willis, A. I., & Meacham: J. (1996). Break point: The challenges of teaching multicultural education courses. *The Journal of the Assembly for Expanded Perspectives on Learning*, 2(1), 8.
- Yazıcı, F. (2015). *Azınlık Okullarında Tarih Eğitimi ve Çokkültürlülük*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Yazıcı, Başol, G., Toprak, G. (2009). Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitim Tutumları: Bir Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 229-242.